

ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 62 (15747)

1996 чылдың май 8, среда

Ат салган шагы 19.00. Сапар өртөө 500 рубль.

ТР-НИИ ЧАЗААНДА

Май 6-да Тыва Республиканың Чазаның Көдө ажыл-агый болгаш аш-чем яамызынын республиканың көдө ажыл-агый бүүдүрүгелерини, оларны ажыл-чорутулгазына дуза калар агрохандарга болгаш болбаазардылга каттыжымшыкчыларынын удурукчуларынын, кожуун чагырга даргаларынын хей кижини киржикчилег селектор хуралына 1996 чылдың чыскы хову ажыдарынын амгы үеде канчаар чоруп турарынын болгаш ону кыска хуусада шынарлыг эрттирерини угландырып, дайрып ап чорудар хемчеглер талазы-биле шыңгы чугаа болган.

Ана Тыва Республиканың Көдө ажыл-агый болгаш аш-чем яамызынын сайыды С. Х. Монтун илеткел кылган. Чоон-Хемчик, Улуг-Хем, Вил-Хем, Кызыл комуунарнын чагырга даргалары тус-тус ажыл-агыйларда чыскы хову ажыдарынын нийти байдалынын дугайында кыска динидагылар кылганнар. Агроулетпур комплексинин ажылдакчыларынын селектор хуралы Тыва Республиканың Президентини Ш. Д. Ооржак башкарып эрттирген.

Танов ЧИГДЕН.

ЧЕЧНЯДА БАЙДАЛ-БИЛЕ ХОЛБАШТЫР РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА БОЛУУШКУННАР ЧОРУЛGAZYНЫН ДУГАЙЫНДА ИЛЕТКЕЛ

(Илеткелчи: дэргн Мюлеманн, Швейцария, ЛДР)

Россия Федерациязынын Федералдыг Хуралынын Федерация Чөвүлелинин кежигүү, Тыва Республиканың Президентини Ш. Д. Ооржак Европа Чөвүлелинин Парламент ассамблеязынын кежигүү болуп турар.

Франциянын Страсбург хоорайга Европа Чөвүлелинин Парламент ассамблеязынын ээлчеглиг сессиязы чокта чаа, апрель айның тончугаада болуп эркен. Россия Федерациязынан 36 депутат составтыг делегация Европа Парламентинин сессиязынын ажыдынга бир дугаар киришкен. Шериг-оол Дизижкович депутаттар-биле кады ооң ажылдагы кириши чораш, бо айның эгезинде эеп чанып келген.

Европа Чөвүлелинин Парламент ассамблеязынын ээлчеглиг сессиязыга амгы Европаның амьдыралында өң-не чугула болгаш чиди дүрген шиптирлээр ужурут эвээш эвээш айтыргалары чугаалажып, бүгү талайгы ханы анализтеп, сайгарып көргөн, чогуур шиптирлерин, резолюцияларын хүлээп алган.

Оларнын аразында Европаның болгаш Россиянын амьдыралында чиди айтырып болуп турар Чечен Республикада байдал дугайында айтырып кирген. Бо айтырыгы Европа Парламентинин сессиязына чугаалажыры-биле белеткелди буну талаанализин кылган, чогуур факт-барымдалар чыгыштан, Мооң ужурунда бо талазы-биле чугаа сессияга коңгү шыңгы болуп эркен. Чугаалажып айтырыга хамаарыштыр 43 депутат сес ап, чүве чугаалажып, боттарынын бодаларын илеретип, саналдарын кириген. Сессия түңүндө Чечен Республикада байдал дугайында резолюцияны болгаш өске-даа документтерин хүлээп алган.

Европа Парламентинин сессиязынын ук документтерин Шериг-оол Дизижкович бодунга ап алган чедип келген. Оларны «Шын» солунга дамчыдып берген. Ол документтерин мооң аадаанда парладымыс.

Чидиленишкенин зонамы бооп турар Кавказка онаа ужурут-укалыг бооп турарымдыг хүлээлгени алган; ооң-биле кады «чурттар аразынын кижизиг, бунянын чорук эгелеринин негелделерин, оон иштинде бодунуң девискээринге чепсектиг үс-күлешинкинер болганда, база шыңгы сагымыр, болгаш «чурттар аразынын кижизиг, бунянын чорук эгелеринин дугайында чаагай күзел-соруктуң байдалында ак секилдиг кады ажылдаар болгаш оларнын ажыл-чорудулгазын россия девискээринге оларнын маалалыгга күштүр «чепсээр» дөөн хүлээлгелерин алганын хүлээп көргөни Ассамблея сайындырып тур, ол хүлээлгелерин чаныгында даа амгы үеде Россия Федерацияны күсүстөй турар.

5. 1996 чылдың март 31-де Россия Федерациязынын Президентинин «Чечен Республикага кризисте чогуумчудуп-таарыштыраларын план» иди үндүргени Ассамблея демделген тур. Бнда, чижээлээрге, дараазында чүддер көрдүнгөн:

I. от ажымдышкынын сокардыры, II. федералдыг шериглерин үе-чалаалат үндүрери, III. дайынчы командирлер болгаш тус чер чагыралары-биле чугаалажымшыкчыларнын түңүндө тургустунуп турар «тайбын ортулуктары» калбартыры, IV. чечен чоңуң болгаш федералдыг институттарын төлөөкчлеринин киржилгези-биле «тайбын политиктиг форуму» чындары, V. Чечянын келер үдеги өрге-байдалынын дугайында чугаалажымшыкчынар,

VI. федералдыг болгаш тус чер институттарынын аразында бүрүн эгелерин аңгыларын дугайында дугуржулалары чарары, VII. онаа айыылдыг кемчек үлүгтөпчү тускайлаңкы түвэлдиг дайынчыларга келбөөл дугайында докталды Куртне Думазынын хүлээп алары,

8. Ассамблея ол азы өске-даа тайбын планнарнын чүдүлери, от ажымдышкынын сокардырында эгелээш, боттан-боттарынын талазы-биле толдугай кемчелерини моон сончааргы канчыг-даа, сончааргалымыштын чок хүлээп аларын шыңгы негеп турар болгаш үс-күлешинкинин шупту талаларыга оңче хаара тудар база олар чаагай күзел-сорук-биле хөдөлүр болгаш россиянин өрге-чагырга Чечянын девискээринде хөдөлүп турар-даа, терроржу арталыга келбей турар чечен дайынчыларын «бипиттер» деп алаарын сокардыр болза, чүгө ыңчал ол күженишкенин челишкенин бооп болур деп санап турар.

7. Удуру турушкунун талаларын ам дораан болгаш кандыг-даа баш бурунгаар негелделер чокка Чечянын өрге-байдалынын база катат тургустунушкунун дугайында чугаалажымшыкчылары Европа Чөвүлелинин Айымы чок чонок организациязынын (ЕЧАО) болгаш Европа Чөвүлелинин деткимчези-биле кылдыг эгелелинге Ассамблея кылдыгы чүе.

8. Ооп-биле кады чижизиг, бөвөничү чонок организациязынын төлөөлери, ялан-чүе Кызыл Крестин Делегей Комитетинин төлөөлери, дайын шөлүгө туттурган лагерлеринге кирерин чепсээрзин, оон айында массалыг информацияныг бүгү чепсектерини журналистерине дайынчы эбгиржин алымышкынар бооп турар зоналарга кирерин магардыларын Ассамблея шыңгы негеп тур.

9. Президент Ельцинин Чечняга от ажымдышкынын сокардыг дугайында дуужалдарын шериг командирлерин күсүстөй турарына харадалды Ассамблея илеретип, Россия Федерациязынын Президентини оон конституцион бүрүн эгелерин дүштүр бодунуң дуужалдарын күсүстөй хандылар соругуна-биле эрежок чугула хөмчөлгөни аларын, ооң-биле болгаш тайбын планнарына идегелди быжыраларына идиг бөрнече кыйгырып тур.

10. Ассамблея россияниг эге-чагыргаларга № 193 (1996) түңүлдө оларнын кижизиг эртерин, ялан-чүе Чечняда болушкуннар-биле холбаштыр, хажыт-кал деп санааттырган кижилер суд харысалгазына онаажып дөөн хүлээлгени сайындырып, кижизиг эгелеринин документтер-биле бадтыктыг хажымдышкынынын, чижээлээрге, шүүрелде лагеринге, иштезин чорударын болгаш буруулугларга көзөмө харысалгазын көргүзери негеп тур.

ЧАА МЕРГЕЖИЛДИ ХАНДЫКШЫЛ-БИЛЕ

Тыва-моол каттышпап «Тас» компанияныг дүгүтү баштайгы болбаазардылгазын (туулаам) кылдыр фабрикасы болгаш нес бүүдүр, уктар аргыр пехтери чокта чаа ажылдагып кирген. Бо бүүдүрүгелерин ашытканы — Тываның экономикаыг сайзыралыга улуг дузады чедирген болур.

Лотей Сангирчаага удурукан уктар аргыр пехтери тыва амыя кыстар ажылдап туралар. Рима Чараш-оол, Галина Коуш, Чодураа Оюн олар чараш, чымыр, шынарлыг уктарыг станоктарга артып, чаа мергежилди хандыкшыл-биле шыңгадып ап туралар.

ЧУРУКТАРДА: Чодураа Борисовна Оюн, Рима Семёновна Чараш-оол ажыл уесиле.

Василий БАЛЧИЙ-ООЛДУН тарттырган чуруктары.

Президент сонгулдарына уткушур КОМИССИЯ ХУРАЛЫНГА

Тыва Республиканың Топ сонгулда комиссиязынын ээлчеглиг хуралы май 6-да болуп эркен. Хуралды ТР-ниң Топ сонгулда комиссиязынын даргазы Н. А. Ондар удурут эрттирген.

Россия Федерациязынын Президентинин албан-дуужалына кандидаттарын Россия Федерациязынын Топ сонгулда комиссиязын бүрүткээзини түңүлдөргөни дугайында динидагы ТР-ниң Топ сонгулда комиссиязынын даргазы Н. А. Ондар кылган.

Россия Федерациязынын Президентинин сонгулда комиссиязы белекелди болгаш ону эрттирерин талазы-биле Кызыл хоорай чагырганын ажылдыг дугайында хоорай чагырганын даргазын орадымыс С. А. Барыбинин илеткел хуралга динида.

Тыва Республиканың чоңу-пуд Улуг Хуралынын (съездисинин) кежигүүнеринин сонгулда комиссиязы белекелди база ону эрттирерин талазы-биле Барыш-Хемчик кожуун чагырганын ажылдыг дугайында айтырыгы хуралга чугаалажып көргөн.

Бадтыкшынын түңүлдөргөни үндүрерин болгаш Россия Федерациязынын Президентинин сонгулда комиссиязынын ТР-ниң Топ сонгулда комиссиязынын даргазы Н. А. Ондар кылган.

Тыва Республиканың девискээринге хамаатыларын паспортчулугуна албан чорудар дугайында Тыва Республиканын Чазаның 1996 чылдың апрель 19-та хүлээп алган докталынын күсүлдөргөни дугайында ТР-ниң Иштики херектер яамызынын паспорт-виза албанынын салгыр начальниги Е. В. Шарлоуны динидагы хуралга динида.

Оон айында, хуралга Тыва Республиканың Топ сонгулда комиссиязынын харысалгалыг секретары К. Д. Бүдүк-оол Россия Федерациязынын Президентинин сонгулда комиссиязынын талазы-биле белекелди болгаш ону эрттиреринин түңүлдөргөни дугайында динидагы хуралга динидагы хуралга динида.

РФ-тиң Президент сонгулда комиссиязын белекелди болгаш эрттирерин үезинде республиканың сонгулда комиссиязынын докталам телефон, телеграф болгаш радио харылааны-биле хандыгы талазы-биле практиктиг хемчеглер дугайында динидагы ТР-ниң Тываның харылаа болгаш информация күрүме бүүдүрүгелеринин начальниги Д. К. Донгак кылган.

Россия Федерациязынын сонгулда комиссиязын белекелди болгаш эрттиреринин үезинде сак-хө-биле ханды-рылазынын, акша-хөреңгилерин уעדунуң болгаш отчөдунуң чуружуу дугайында Тыва Республиканың Топ сонгулда комиссиязынын кол бухгалтери С. В. Рудзевичинин информациязын хуралга динида.

«ЧАГЫДЫЛГА - 96»

«ШЫН» НЕМЕШКЕН

Солун биле номчучу... Бо сестерни кончук бодам чылыг, далаш чокка алап көрүңүр даан, чүү хире ханы уткалыг динидагы-дыр, чүгө дуса оң артында — амьдырал, ону «Шын» солунга база оң номчучуларыга хамаарыштыр алыр болза, инда тыва черин амьдыралы сиңиккен дээ, хөөрөм болбас боор, шынал-ла, солун, оң номчучузу, бижикчиң дээр-ле хун буруну амьдыралын хөйге чедирин, мээрээп, бижип турар улус-тур. Бистиг солунга хамаарыштыр ону алыр болза, чеден ажыг чылдар иштинде ол ийн кажан-даа чарылбас ажыл-херекчи онуктер бооп, кады ажылдап, чурттап келгени бо.

КВИТАНЦИЯНЫ АЖЫЛАНДАР

1996 чылдың ийги чартында төп болгаш республика солунуна, журналдарына чагыдылга апрель 1-де эгелээш болбай.

«Шынын» 1996 чылдың ийги чартында чагыдылга өртөө миндыг: өңчү хевиринден хамаарыла чокка бүгү организацияларга, албан черлеринге, бүүдүрүгелерге, ажыл-агыйларга 6 АЙДА ЧАГЫДЫЛГА ӨРТЭЭ— 100 МУН РУБЛЬ.

Тус хууда чагыкчыларга 6 АЙДА—60 МУН РУБЛЬ, 3 АЙДА—30 МУН РУБЛЬ.

«Тыва парлагы» бүүдүрүгелеринин Кызыл хоорайга болгаш Каа-Хем суурна кыскилеринден боду алыр кылдыр чагыдылга 6 АЙДА—48 МУН РУБЛЬ, 3 АЙДА—24 МУН РУБЛЬ.

Subscription form for 'SHYIN' newspaper. Includes fields for name, address, phone number, and payment details for 1996.

ЧЕЧНЯДА БАЙДАЛ-БИЛЕ ХОЛБАШТЫР РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА БОЛУУШКУННАР ЧОРУЛGAZYНЫН ДУГАЙЫНДА

1. 1996 чылдың январь 25-те хүлээп алдыганы № 516 Айтымышкага дүштүр Чечня талазы-биле Тускай комиссияны Бюроун тургусканы Ассамблея чүдүлдү деп көрүп турар болгаш ол Тускай комиссия ЕЧАО-биле кады ажылдажылгага—үс-күлешинкинин талаларынын аразында чугаалажымшыкчылары катат эгелелинге — деткичке көргүзери-биле кандыг-даа саадалымын чокка Москвага база Грозныйга чечен турарын дилеп тур.

ЧЕЧНЯДА БАЙДАЛ-БИЛЕ ХОЛБАШТЫР РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА БОЛУУШКУННАР ЧОРУЛGAZYНЫН ДУГАЙЫНДА

2. Тускай комиссияга Чечняда от ажымдышкынын сокардымыштын сагып турарын болгаш кижизиг эгелеринин талазы-биле байдалды кичээлгелер истеп, харагалаш көөрүн хүлээп аларын тур.

ЧЕЧНЯДА БАЙДАЛ-БИЛЕ ХОЛБАШТЫР РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА БОЛУУШКУННАР ЧОРУЛGAZYНЫН ДУГАЙЫНДА

3. Тускай комиссия Россиянын Европа Чөвүлелинде парламент делегациязы-биле сырып кады ажылдажылгагы хөдөлүр ужурут деп санап тур.

ЧЕЧНЯДА БАЙДАЛ-БИЛЕ ХОЛБАШТЫР РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА БОЛУУШКУННАР ЧОРУЛGAZYНЫН ДУГАЙЫНДА

4. Европа Чөвүлелине кирип турар үеде россияниг делегациянын алганын хүлээп аларын күсүстөй контроль боттаналарына хандыгы-биле дарын кирерин тускай комиссиядан дилеп тур.

ЧЕЧНЯДА БАЙДАЛ-БИЛЕ ХОЛБАШТЫР РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА БОЛУУШКУННАР ЧОРУЛGAZYНЫН ДУГАЙЫНДА

5. Ускулешкенин талаларынын төлөөкчилеринин чыгыс черге учуратыр болгаш оларга чугаалажымшыкчыларга дүштүр сагалдар кирип арга бээр сончааргалымыштын чок хүлээп аларын шыңгы негеп турар болгаш үс-күлешинкинин шупту талаларына оңче хаара тудар база олар чаагай күзел-сорук-биле хөдөлүр болгаш россиянин өрге-чагырга Чечянын девискээринде хөдөлүп турар-даа, терроржу арталыга келбей турар чечен дайынчыларын «бипиттер» деп алаарын сокардыр болза, чүгө ыңчал ол күженишкенин челишкенин бооп болур деп санап турар.

Кижиги төлү каада-даа чорур...

Арат, тараачын ажил-агыйларда

ИЙИГИ ТӨРЭЭН ЧЕРИ БОЛГАН

ДЕТКИМЧЕ КӨРГҮЗЕР ТҮРЖУК...

Улуг-Хем оолдарины бистини чоруну хуудуу...

Улуг-Хем оолдарины бистини чоруну хуудуу...

Улуг-Хем оолдарины бистини чоруну хуудуу...

Улуг-Хем оолдарины бистини чоруну хуудуу...

Беш чыл бурунаар Таңды кожунуну деискеэринге...

Ол дөргө чөпөгү бурт турган байдальны хар...

Тыва чоп черле ада-өгбө угундан бээр төрөлдер...

Партизан Дамба-Хуурактын дунмазы Байычы Дамба-Хуурак...

Ажылдыгы уелен кагаа, тыва кижиги бичиги чүвөлөн өөрүр...

БУУРАП ДУЖЕРИНИН КЫРЫНДА КЕЛГЕН

Сүт-Хөл кожунуну «Алдан-Маадыр» совхозунун Сарыг-Булуң...

Ажылдыгы уелен кагаа, тыва кижиги бичиги чүвөлөн өөрүр...

ЭКИ АЖЫЛ ЭЛЕП ЧИТПЕС

Кижиги дөргө монго эвес, болуучу бурттан өрткөн уелеринде күрүненин калың...

Дайын эгелден чыл чүвө, 1941 чылдын айынында Мөре огу Тасин-Арман ден черге үш өтүрдүвүс...

Шаанда удуз черле урууларын уугу даргалар ада-өгбө алаар чачылаар турган...

1975 чылдын күзүндө ринусомом даргазы Н. В. Чыгырбай (ам бистин арвысы...

Түңнел үнместээн

Моол чон үе-дүштөн бээр тыва чон-биле кызыгаарлажып келген...

1991 чылдан бээр (ССРЭ бүстүн дөжүргө) Моол деискеэри-биле аржыгарып айтырылган...

Тус черлер чагыргаларынын чанынга хоочуннар судуну согуш тургузар дугайында...

Кызыгаар дугайында

Кидиниң мал оорлары-биле демисел чорудар кидиниң ажилдачыларынын киржилгеси-биле...

Ажылдаарын, чон ортузунга кижизидилгелер ажилдаарын күштелдирип, оорлар хулганаар чоруктарыны бил...

Александр ТАВА.

Александр ТАВА.

Александр ШААНЫ Шами суур.

БҮГҮ КИЧЭЭНГЕЙНИ - КИЖИДИЛГЕЖЕ

Чоокта чаа Сүт-Хөл кожунуну Алдан-Маадыр школанын ада-не хуралы болуп өрткөн...

Хуралга ада-недерини уругу дарыныч кичээлгэй кууду, школа, башкылар биле харылзаам база кошк деп айыткан...

Сөөлү үдө школанын ада-не комитети дөжүргө ажил чоруттастан. Класстарда ада-не комитеттер, школа баштаар кер болган башкылар класстан дашкаар кижизидилге ажилы чорутпай турар деп организатор башкы Клавдия Соколова Донгак болуучу илдеткелдинде айыткан.

Хуралга өрткөн турар өөрдөй чылдында школага чоруттуган кой таланын аялдарга ада-неги, хөй-нिति организациаларынын киржилгесини кошкан, школада материал-техниктиң базанын чедиштептин школа директору Екатерина Бийдимуева Ондар илдеткел, анализт кылган, түңнелде чаа сорулдарын ада-негерге дыйнадып, таныштырган.

Кижизидилге ажилы-биле чергелештир, өөрдөгилгени шипарын, класстар айымы-биле өрткөн башкыларынын чоруктаны немелде билгир бээр аны-бур хөй-нителин ажилдарын өөрдөйге эргелчекчи Зоя Холду-ооловна Султамуратова чу-гулаан.

Ада-не хуралыга мурну-да ажилда турган школа директорунун, башкылар коллективинин ада-негер-биле ажилда кошкатканы, жоон сонгаар оларын школа биле башкылары ө-бүлө-лөр биле сырып харыла-лар биле ажилдарын санал берген башкылар Рамса Семисооловна Ооржак, Хөвө Шуров-даа чугула деп айыткан.

Чамдык ада-недерини уруулары болушкел алган суур шиптег орайга чедир чоруп, корум-чурум үрөп чоруп турарын, харында өөринчилерин арамдап арагаалар чоруктар иреттинин турарын суму чагырганын даргазы дуурлар чылды чуугаалаан. Өөрдөгил чылдын төңчүзүне чедир класстар айы биле ада-негер ажилдарын арамдап, бугу кижизидилгелерин угуландырган, түңнелди үчүлүлдөгилер, оон өрте берсе, хоочуннар судунге хөй-лү суугаа шиптилер-биле шиптилер турган, корум-чурум ажилдеринин дугур-чулда айтырылган дугур-чулду чачылаар алганар, Хоочуннар суду ажилын түңнелди тургузуп алган, амчылдап эгелден.

Бичанан ололгон ажилдын үчү-түннелди болу-дур күчү калыңга!

Токмак-оол САРЫГЛАП.

